

Sınıf Öğretmenlerinin Ahlak Eğitimi ile İlgili Görüşleri

Class Teachers' Views About Moral Education

İzzet KARACA¹

¹Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, izzetkaraca@gmail.com, orcid/0000-0002-9681-5073

Geliş tarihi/Received :13.08.2020

Kabul tarihi/Accepted :05.11.2020

Yayın tarihi/Published :15.12.2020

ÖZET

İnsanların yaşamları boyunca, düşüncelerinin, yaptıklarının, iyi veya kötü olarak ayırt edilebilmesi ahlaki gelişmişliklerini göstermektedir. Ahlaki gelişim hayat devam ettiği sürece devam eden, en iyiyi, en doğruyu bulma çabası olarak da adlandırılabilir. Bu sürecin en önemli aşamalarından biri de okul dönemidir. Bu çalışmada sınıf öğretmenlerinin ahlak eğitimi ile ilgili görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin okulda ahlak eğitimine bakış açılarının araştırılması önemli görülmektedir. Bu çalışma nicel araştırma yöntemlerinden tarama yöntemi ve ilişkisel yöntemlere göre modellenmiştir. Çalışmanın katılımcılarını Sinop ili Boyabat ilçesinde görev yapan 27 kadın 19 erkek olmak üzere toplam 46 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı literatür incelenerek oluşturulan anket formudur. Çalışma sonuçlarına göre katılımcıların derslerde yeri geldikçe öğrencilere ahlaklı olmanın önemini ve ahlaklı insan davranışlarının neler olduğunu anlattıkları ortaya çıkmıştır. Bu anlatım esnasında örnek şahsiyetler ile fıkra ve hikâye örneklerinden yararlandıklarını belirtmişlerdir. Ahlak eğitiminin verilmesinin; toplumda huzur ve düzeni sağladığı, değer yargılarının daha iyi öğrenildiği, halkın can ve malının güven altında olmasını sağladığını belirtmişlerdir. Bununla birlikte öğretmenlerin en önemli gördüğü ahlaki değer dürüstlüktür. Ahlaki olgunlaşmada en etkili faktörün aile olduğu, en iyi kademenin okul öncesi ve ilkökul seviyeleri olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Ahlak, İlkokul, Değer, Dürüstlük, Sınıf Öğretmenliği

ABSTRACT

The ability to distinguish between people's thoughts and deeds as good or bad shows their moral development throughout their lives. Moral development can also be called the effort to find the best and the right, which continues as long as life continues. One of the most important stages of this process is the school period. In this study, it was tried to determine the opinions of classroom teachers about moral education. It is important to investigate classroom teachers' perspectives on moral education in school. This study was modeled according to the scanning method and the relational method among the quantitative research methods. Participants of the study consist of a total of 46 teachers, among whom are 27 women and 19 men, working in the town of Boyabat in Sinop province. The data collection tool in the study is a questionnaire form created by examining the literature. According to the results of the study, it was revealed that the participants had told the students the importance of being moral and what moral human behaviors had been when they were involved in the lessons. They stated that they made use of exemplary personalities and examples of anecdotes and stories during this narration. Providing moral education; They stated that it ensured peace and order in the society and that value judgments were learned better, and the lives and that it enables properties of the public to be safer. However, the most important moral value teachers see is honesty. It has been observed that the most effective factor in moral maturation is family, and the best grade is preschool and primary school levels.

Keywords: Morality, Primary School, Value, Honesty, Classroom Teaching

GİRİŞ

Sosyal bir varlık olan insan, içinde yaşadığı toplumda çeşitli kurallara uymak zorundadır. Bu kuralların başında ahlaki kurallar gelir. Her toplumun kendine özgü yapısı, inanış ve düşünceleri temelinde gelişen ahlaki değerler, kendi gelişim sürecimizde değişebilir olduğundan kimsenin kuşkusu yoktur (Heidbrink, 1991). Dolayısıyla ahlaki değerler zaman içerisinde evrileceği gibi, kişiden kişiye de farklılık gösterebilir. Ahlakın, davranışları şekillendiren ve bireysel farklılıkları açıklayan bir etmen olarak görülmesi gelişiminin ampirik olarak araştırılmasını zorunlu kılmaktadır (Regenbogen, 1984). Ahlaki gelişim, birçok araştırmacının üzerinde çalıştığı bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle 20.yüzyıldan itibaren bu alanda birçok farklı kuram ortaya çıkmıştır. Sigmund Freud, psikanalitik kuramda ahlak kavramını id, ego ve süperego'nun dengesi ile açıklamıştır. Kişinin doğuştan getirdiği güdüler(id), toplumsal etkileşimle ortaya çıkar(ego). Toplumsal kurallara göre hareket etme isteği ise kişinin ahlaki yönünü (süperego) oluşturur. Rol model ile etkileşim sonucu gelişimi savunan davranışçılara göre ise ahlaki gelişimini çevrenin değerlendirmesi oluşturur. Davranış pekiştirici alıyorsa doğru, ceza alıyorsa yanlış olarak tanımlanır. Dolayısıyla ahlaki gelişimi çevresel faktörler şekillendirir. Sosyal öğrenme kuramına göre ise ahlaki gelişim içinde yaşanan toplumun normlarının içselleştirilmesi sonucu oluşur. Ahlaki kurallar evrensellikten çok toplumsaldır. Bireyin ilk rol modeli olan ebeveyninden aldığı değerleri benimseyerek davranış haline getirmesi ahlaki gelişimini oluşturur. Bilişsel gelişim kuramında ise ahlaki gelişimin bilişsel gelişimle beraber birbirini izleyen evreler halinde oluştuğunu savunmuşlardır. Piaget, bireyin, kuralları dış faktörler etkisiyle anlamaya ve öğrenmeye başladığını ve kendine göre iyi ile başkasına göre iyi olanı ayırt ettiğini belirtir (Marr, 1990). Kohlberg, ahlak gelişimini bilişsel etkenler ile açıklamaya çalışarak kuramını bu temele oturtmuştur. Ama Piaget'ten farklı olarak ahlaki ikilemlere verilen cevapların açıklamaları üzerinde durarak ahlak gelişimini şekillendirmiştir. Düzenli bir sıra ile ilerleyen ahlaki gelişimin tamamlanması için evreler sindirilerek ilerlemektedir. Üç düzey ve altı evreden oluşan kurama göre; evrensel ahlak düzeyini tamamlayan birey ahlak gelişimini tamamlamış olur. Günümüz şartlarında toplumları bileşenleri olanları aile faktöründe değişiklikler olmuştur. Büyük (geleneksel) aile yapısı yerini küçük (çekirdek) aileye bırakmıştır. Aile büyükleri ile geçirdiği zaman azalan çocuk, aile bireyleri ile de çalışma hayatının yoğun temposu içinde fazla zaman geçirememektedir. Dolayısıyla çocuklar daha çok yaşlıları ile zaman geçirmektedir. Bu da çocukların ahlaki gelişimini ve değer oluşturmalarını eğitim ile sağlamayı zorunlu kılmaktadır. Eğitim, değer oluşturmaya ve bu değerleri davranışa dönüştüren bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir (Çağlar,2003).Yaşam boyunca devam edecek olan ahlaki gelişimin en önemli zaman dilimlerinden biri de okul hayatıdır. Ahlak, uzun ve özenli bir eğitim sonucunda gerçekleştiği için çok çetin bir süreçtir(Coşan,1995).Ahlak kurallarına uyum bir eğitim sürecinin sonucudur (Binbaşıoğlu, 2000). Çünkü, yapılan her davranış dolaylı veya dolaysız olarak değerler tarafından yönlendirilir (Dilmaç, 2002). Yaşanılan toplumun kültürel atmosferi bireylerin kişilik ve ahlaki gelişimine imkânlar sağlar (Poyraz,1999). Okul hayatında planlı programlı bir şekilde yapılan ahlak eğitimi kişinin ilerleyen yaşamındaki tutum ve davranışlarını etkileyen en önemli süreç olduğu düşünülmektedir. Bu süreçteki eğitimin verimliliğinin en üst düzeyde olmasında temel faktör birimler arası eşgüdumdür. Yine öğrencilere en büyük rol model olan öğretmenlerin tutum ve davranışları, ahlak eğitiminde kullandıkları yöntem ve teknikleri de öğrencilerin ahlaki gelişimlerini gerçekleştirmelerinde çok önemlidir.Bu doğrultuda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır.

1. Sınıf öğretmenlerinin derslerde ahlak eğitimine yer verme sıklıkları ne düzeydedir?
2. Sınıf öğretmenlerinin ahlak ve ahlak eğitimine ilişkin bakış açıları nedir?
3. Sınıf öğretmenlerine göre;

- En önemli ahlaki değer nedir?
- Ahlaki olgunlaşmada en etkili faktör nedir?
- Ahlak eğitiminin en iyi verileceği kademe nedir?

YÖNTEM

Çalışmanın bu kısmında araştırma modeli, örneklem, araştırma bağlamı, veri toplama aracı ve verilerin analizine yönelik açıklamalarda bulunulmuştur.

Araştırmanın Modeli

Araştırma, amacına en uygun model olan genel tarama modellerinden ilişkiyel tarama türü tarama modeli ile yürütülmüş olup betimsel nitelikte bir çalışmadır. İlişkiyel tarama yaklaşımı iki ya da daha çok değişken arasında birlikte değişim varlığını belirlemeyi amaçlayan çalışmalarda kullanılır.

Çalışma Grubu

Çalışma grubunu 2019-2020 öğretim yılında Sinop ili Boyabat ilçesinde görev yapan 46 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Öğretmenlerin cinsiyetlerine dair dağılıma bakıldığında; 27 öğretmen (%58,7) kadın, 19 öğretmen (%41,3) erkek şeklinde görülmektedir. Çalışmada grubun tamamına ulaşılması hedeflenmiş olup verilerin toplandığı gün 46 öğretmene yani çalışma grubunun % 100' ne ulaşılmıştır.

Verilerin Toplanması

Problem durumu ile ilgili kaynak taraması yapılarak, ahlak ve ahlak eğitimi ile ilgili çalışmalar derlenmiştir. Bu derlemelerdeki bilgiler harmanlanarak ölçme aracı geliştirilmiştir. Bu araç kişisel bilgileri içeren birinci bölüm ile ahlak eğitimi ile ilgili görüş ve düşünceleri içeren ikinci bölümden oluşmaktadır. Anket beşli dereceleme ölçeği ile değerlendirilmiştir. Anketi cevaplayanlar görüş ve değerlendirmelerinde “Kesinlikle katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum”, “Kesinlikle katılmıyorum” ölçütlerinden birini seçmişlerdir. Veriler internet ortamında gönüllülük ilkesine göre toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin istatistiksel değerlendirilmesinde SPSS istatistik paket programı kullanılmıştır. Tanımlayıcı bilgilerin analizinde sayı, yüzdelik ve ortalama kullanılmıştır.

Parametrik Testlerin Varsayımları

- 1- Normal dağılım testinde Kolmogorov Smirnirov testi sonuçları anlamlı çıkmıştır. Skewness değerleri -1,50 +1,50 arasında (1,17) olduğu için normal dağılım özelliği gösterdiği varsayılır.
- 2- Parametrik Test Ortalaması ise 1,40'dir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde öncelikle katılımcıların demografik bilgilerine yer verilmiş; daha sonra araştırma sorusu bazında bulgulara değinilmiştir.

Tablo 1: *Katılımcıların Eğitim Düzeyleri*

Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Ön lisans	6	13,04
Lisans	38	82,62
Yüksek lisans	2	4,34
Toplam	46	100,00

Tablo 1'e göre ;öğretmenlerin eğitim düzeyine bakıldığında; 6 öğretmen (%13,04) ön lisans, 38 öğretmen (%82,62) lisans, 2 öğretmen (%4,34) yüksek lisans şeklinde görülmektedir.

Tablo 2: *Katılımcıların Mesleki Kıdemleri*

Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
0-5 yıl	3	6,52
6-10 yıl	6	13,04
11-20 yıl	18	39,13
21-30 yıl	11	23,91
31 yıl ve üstü	8	17,40
Toplam	46	100,00

Tablo 2'e göre ;öğretmenlerin mesleki kıdem düzeyine bakıldığında; 3 öğretmen (%6,52) 0-5 yıl, 6 öğretmen (%13,04) 6-10 yıl, 18 öğretmen (%39,13) 11-20 yıl, 11 öğretmen (%23,91) 21-30 yıl, 8 öğretmen (%17,40) 31 yıl ve üstü şeklinde görülmektedir.

Tablo 3: Sınıf Öğretmenlerinin Ahlakı Derslerde Anlatım Durumları

	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum		Toplam	Ortalama	Standart Sapma	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%				
Konularda yeri geldikçe öğrencilere ahlaklı olmanın önemini anlatırım.	34	73,90	12	26,10							46	100,00	1,26	0,44
Konularda yeri geldikçe ahlaklı insan davranışlarının neler olduğunu belirtirim.	35	76,10	11	23,90							46	100,00	1,23	0,43
Ahlakı anlatırken tarihi şahsiyetlerden örnekler veririm.	25	54,40	18	39,10	3	6,50					46	100,00	1,52	0,62
Konuları işlerken ahlaki konuları işleyen fıkralar, hikâyeler anlatırım.	19	41,30	24	52,20	3	6,50					46	100,00	1,65	0,60
Ahlaki davranışlarla ilgili telkinlerde bulunurum.	30	65,20	16	34,80							46	100,00	1,34	0,48
İyi davranış sonunda ödül veririm.	23	50,00	20	43,50	3	6,50					46	100,00	1,56	0,62
Ders kitaplarında ahlaki değerlerin anlatıldığı okuma parçaları vardır.	17	37,00	27	58,70	2	4,30					46	100,00	1,67	0,55

Tablo 3'e göre ; sınıf öğretmenlerinin derslerinde ahlaki konulara yer verme sıklığı ölçeği analiz sonuçları incelendiğinde; cevapların ortalama aralığı 1 (Kesinlikle katılıyorum) ile 5 (Kesinlikle katılmıyorum) arasında değerlendirilmiş olup ortalama değer 3'tür. Bu anlamda verilen cevapların ortalamalarına bakıldığında "Ders kitaplarında ahlaki değerlerin anlatıldığı okuma parçaları vardır." maddesi ($x=1,67$) ortalama ile en yüksek ortalamaya sahiptir. "Konularda yeri geldikçe ahlaklı insan davranışlarının neler olduğunu belirtirim." maddesi ise ($x=1,23$) ortalama ile en küçük ortalamaya sahip soru maddesi olarak görülmektedir. "Konularda yeri geldikçe ahlaklı insan davranışlarının neler olduğunu belirtirim.", "Konularda yeri geldikçe öğrencilere ahlaklı olmanın önemini anlatırım.", "Ahlakı anlatırken tarihi şahsiyetlerden örnekler veririm.", "İyi davranış sonunda ödül veririm." ve "Ahlaki davranışlarla ilgili telkinlerde bulunurum." maddelerinde katılımcılar tarafından ağırlıklı olarak "kesinlikle katılıyorum" görüşü hakim olmuştur. "Konuları işlerken ahlaki konuları işleyen fıkralar, hikâyeler anlatırım." ve "Ders kitaplarında ahlaki değerlerin anlatıldığı okuma parçaları vardır." maddelerinde katılımcılar tarafından ağırlıklı olarak "katılıyorum" görüşü hakim olmuştur.

Tablo 4: Sınıf Öğretmenlerinin Derslerde Ahlak ve Ahlak Eğitime İlişkin Bakış Açıları

	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum		Toplam		Ortalama	Standart Sapma
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Ahlak dışı davranışların cezası kanunlar yoluyla verilmeli, insanlar maddi yaptırım uygulamamalıdır.	19	42,20	15	33,30	7	15,60	3	6,70	1	2,20	45	100,00	1,93	1,03
Başkalarının haklarına saygılı olmalıyız.	41	91,10	4	8,90							45	100,00	1,08	0,28
Ahlaklı insan kaba kuvveti en son çare olarak düşünür.	32	69,60	11	23,90			2	4,30	1	2,20	46	100,00	1,45	0,88
Ahlak kurallarının insanlar üzerinde yaptırım gücü vardır.	26	56,50	17	37,00	2	4,30			1	2,20	46	100,00	1,54	0,78
Savaş çözüm değildir, sorunlar anlaşarak karşılıklı saygı ile çözülebilir.	36	78,30	9	19,50	1	2,20					46	100,00	1,23	0,48
Halkın can ve malının güven altında olması, ahlaki değerlerin korunmasıyla olur.	37	80,40	8	17,40	1	2,20					46	100,00	1,21	0,46
Kanunlara, nizamaya karşı gelmiş insanları kanun adamlarına bildirmek vatandaşlık görevimizdir.	31	67,40	13	28,30	2	4,30					46	100,00	1,36	0,57
Haklarımıza saygı gösterilmesini istemek ve başkalarının haklarına saygı göstermek ahlaklı insan davranışıdır.	34	73,90	11	23,90	1	2,20					46	100,00	1,28	0,50
Gösteriş ve lüks hayata düşkün devlet adamları, ülke için yıkıcı bir unsurdur.	33	71,70	10	21,80	3	6,50					46	100,00	1,34	0,60
Ahlak eğitimi ile toplumun değer yargıları daha iyi öğrenilir.	31	67,40	13	28,30	2	4,30					46	100,00	1,36	0,57
Ahlak eğitiminin verilmesi toplumda huzur ve düzeni sağlar	34	73,90	11	23,90	1	2,20					46	100,00	1,28	0,50

Tablo 4'e göre ;sınıf öğretmenlerinin ahlak ve ahlak eğitime ilişkin bakış açıları ölçeği analiz sonuçları incelendiğinde; cevaplar ortalama aralığı 1(Kesinlikle katılıyorum) ile 5 (Kesinlikle katılmıyorum) arasında değerlendirilmiş olup ortalama değer 3'tür. Bu anlamda verilen

cevapların ortalamalarına bakıldığında “Ahlak dışı davranışların cezası kanunlar yoluyla verilmeli, insanlar maddi yaptırım uygulamamalıdır.” maddesi ($x=1,93$) ortalama ile en yüksek ortalamaya sahiptir. “Başkalarının haklarına saygılı olmalıyız.” maddesi ise ($x=1,08$) ortalama ile en küçük ortalamaya sahip soru maddesi olarak görülmektedir. “Başkalarının haklarına saygılı olmalıyız.”, “Ahlaklı insan kaba kuvveti en son çare olarak düşünür.”, “Ahlak kurallarının insanlar üzerinde yaptırım gücü vardır.”, “Savaş çözüm değildir, sorunlar anlaşarak karşılıklı saygı ile çözülebilir.”, “Halkın can ve malının güven altında olması, ahlaki değerlerin korunmasıyla olur.”, “Kanunlara, nizamaya karşı gelmiş insanları kanun adamlarına bildirmek vatandaşlık görevimizdir.”, “Haklarımıza saygı gösterilmesini istemek ve başkalarının haklarına saygı göstermek ahlaklı insan davranışıdır.”, “Gösteriş, şarlatanlık, israf ve lüks hayata düşkün devlet adamları, ülke için yıkıcı bir unsurdur.”, “Ahlak eğitimi ile toplumun değer yargıları daha iyi öğrenilir.”, “Ahlak eğitiminin verilmesi toplumda huzur ve düzeni sağlar.” maddeleri katılımcılar tarafından ağırlıklı olarak “kesinlikle katılıyorum” görüşü hakim olmuştur. “Ahlak dışı davranışların cezası kanunlar yoluyla verilmeli, insanlar maddi yaptırım uygulamamalıdır.” maddesi ise; 19(%41,30) kesinlikle katılıyorum, 15(%32,60) katılıyorum ve 7 (%15,20) karasızım cevabı ile ortalama bir dağılım göstermiştir.

Tablo 5: Sınıf Öğretmenlerinin En Önemli Gördüğü Ahlaki Değer

Değer	Frekans(n)	Yüzde (%)
Saygı	3	6,52
Adalet	11	23,91
Doğruluk	10	21,74
Haya	2	4,35
Dürüstlük	12	26,10
Millet Sevgisi	6	13,04
Sorumluluk	1	2,17
Barış	1	2,17
Toplam	46	100

Tablo 5’e göre; öğretmenlerin en önemli gördükleri değere bakıldığında; 12 öğretmen (%26,10) dürüstlük, 11 öğretmen (%23,91) adalet, 10 öğretmen (%21,74) doğruluk, 6 öğretmen (%13,04) millet sevgisi, 3 öğretmen (%6,52) saygı, 2 öğretmen (%4,35) haya, 1 öğretmen (%2,17) barış ve 1 öğretmen (%2,17) sorumluluk şeklinde görülmektedir.

Tablo 6: *Sınıf Öğretmenlerinin Ahlaki Olgunlaşmada Etkili Olduğu Düşündükleri Faktörler*

Değer	Frekans(n)	Yüzde (%)
Okul	6	13,00
Din	5	10,90
Aile	28	60,00
Çevre	4	8,70
Medya	2	4,30
Kişinin kendi yargıları	1	2,20
Toplam	46	100,00

Tablo 6'ya göre; öğretmenlerin ahlaki olgunlaşmada etkili olduğunu düşündükleri faktörlere bakıldığında; 28 öğretmen (%60,90) aile, 6 öğretmen (%13,00) okul, 5 öğretmen (%10,90) din, 4 öğretmen (%8,70) çevre, 2 öğretmen (%4,30) medya ve 1 öğretmen (%2,20) kişinin kendi yargıları şeklinde görülmektedir.

Tablo 7: *Sınıf Öğretmenlerine Göre Ahlak Eğitiminin En İyi Verileceği Kademe*

Değer	Frekans(n)	Yüzde (%)
Okulöncesi	20	43,50
İlkokul	23	50,00
Ortaokul	3	6,50
Toplam	46	100

Tablo 7'ye göre; öğretmenlerin, ahlak eğitiminin en iyi hangi kademedede verileceğine dair düşündükleri faktörlere bakıldığında; 20 öğretmen (%43,50) okul öncesi, 23 öğretmen (%50,00) ilkokul ve 3 öğretmen (%6,50) ortaokul şeklinde görülmektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Amaç doğrultusunda gerçekleştirilen çalışmanın uygulama basamağına dair ulaşılan sonuçlar aşağıdaki gibidir. Sınıf öğretmenlerinin ahlak ilgili konuları anlatım durumları incelendiğinde; genelde derslerde bu tür konulara yer verdikleri görülmüştür. Çengelci (2010) yaptığı çalışma ile sosyal bilgiler programında ahlaki değerlerin yeterince yer bulduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca Aslan (2007)'in çalışması da bu sonucu desteklemektedir. Bu anlatımlarda fıkra, hikaye ve örnek şahsiyetleri kullandıkları görülmektedir. Ancak ders kitaplarında, ahlaki konuların olduğu okuma parçalarına yeterince yer verilmediklerini belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenlerinin ahlak ve ahlak eğitimine bakış açıları incelendiğinde; ahlak kurallarının insanlar üzerinde yaptırım gücü olduğunu, dolayısıyla kişilerin mal ve can güvenliğinin olmasının ahlaki kurallar

ile olabileceği görülmektedir. Yine toplumun değer yargılarının ahlak eğitimi ile öğrenileceğini belirtmişlerdir. En önemli ahlaki değerler dürüstlük ve adalet olarak belirtilmiştir. Arpacı (2014)'nın yaptığı çalışma ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine göre en önemli değerlerin dürüstlük, adalet ve doğruluk olduğu sonucuna ulaşmıştır. Türk (2009) öğretmenlerin en önemli değer olarak saygı değerini gördüklerini belirtmiştir. Bu değerlerin olgunlaşmasında en önemli faktörün aile olduğu görülmektedir. Arpacı (2014) da yaptığı çalışmada ile değer oluşumunda en etkili faktörün aile olduğu daha sonra ise medya, din ve okul olduğu sonucuna ulaşmıştır. Baydar (2009)'ın araştırma sonucuna göre; öğretmenler, değerler eğitiminde en önemli etkenin aile olduğunu belirtmişlerdir. Akdemir (2012) de değerler eğitimi konusunda sınıf öğretmenlerinin aileyi sorumlu gördükleri sonucuna ulaşmıştır. Bunun yanında birçok araştırma sonucunda ise medyanın değerler eğitimini olumsuz etkilediği belirtilmektedir. Akbaş (2004)'ın araştırmasına katılan öğretmenler medyanın değerler eğitimi konusunda, okul ve öğretmenin etkisini azalttığını belirtmişlerdir. Tokdemir (2007) ise yaptığı araştırma ile değerler eğitiminde öğretmenlerin, problemin kaynağı olarak daha çok medyanın yer aldığını belirtmişlerdir. Ahlak eğitiminin en iyi ilkökul ve okul öncesinde olacağı belirtilmiştir. Bartan (2018), okul öncesi öğretmenleri ile yaptığı çalışmada, değerlerin küçük yaşlarda kazandırılmasının önem arz ettiği için okul öncesi dönemde verilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışma ile ortaya çıkan veri ve bulgular ışığında yapılacak çalışmalara dönük öneriler şunlardır:

- Ahlaki olgunlaşma için en önemli dönem okul dönemidir. Bu dönemde verilecek ahlak eğitiminde, mutlaka aile ile iş birliği içinde olunmalıdır. Yazar'ın (2010) yaptığı araştırmayla okulda yapılan ahlak eğitiminde yapılacak okul-veli iş birliği, aile katılımının daha yararlı olacağını belirtilmektedir. Literatür incelendiğinde birçok çalışmada da bu sonuca ulaşılmıştır. Yel ve Aladağ(2009) ile Doğanay (2009), bu çalışmalara örnek olarak verilebilir. Bununla birlikte Akbaş (2004) ve Kurtdede Fidan (2009)'ın araştırmalarında okul ile aile arasında değerler eğitimi konusunda işbirliği olmadığını belirtmişlerdir. Aile ve okulda ahlak eğitimi verilirken; bu eğitimin amacına ulaşabilmesi için aileye düşen en önemli görevlerden birisi de çocuğun gelişimine etki eden sosyal çevre ve etkenleri düzenlemedir. Ancak yapılan birçok araştırmada bunun aksine sonuçlar çıkmıştır. Sağlam ve Genç (2015) yaptıkları araştırma sonucunda; öğretmenlerin değerler eğitiminde karşılaştıkları sorunları aile ve okul dışı sosyal çevrenin olumsuz etkileri olarak belirtmişlerdir.
- Ahlaki kavramlar hikaye, fıkra, örnek şahsiyetler ile anlatılmalıdır. Çocuğa modelleme yapılırken dikkat edilmesi gereken en önemli husus; olumlu örnekler sunmalı, olumsuz örneklerden kaçınılmalıdır(Caneri,1998). Rol modelin olumsuzluğu bilinçaltına yerleşir ve bu olumsuz durumlar birikerek normal bir durum olarak algılanmaya başlanabilir.
- Davranış geliştirmede önemli bir unsur olan pekiştireçler kullanılmalıdır. Bir davranışın ilerde tekrarlanma ihtimalini artıran uyarıcılara pekiştireç denir(Sönmez,2011). Amaçların gerçekleşmesinde önemli bir faktör olan pekiştireçlerin amaca veya korkuya dönüşmeden kullanılması ahlaki olgunlaşmadaki önemi yadsınamaz. Bunun için pekiştireçler amacına uygun bir şekilde, eğitim öğretim sürecinin tüm aşamalarında kullanılmalıdır.
- Bu çalışma öğretmenlerle yapılmış olup, aynı çalışma ailelerle yapılabilir.
- Aynı çalışma farklı araştırma yöntemleri ile yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akdemir, S. (2012). *Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler programındaki değerlerle ilgili görüşleri ve bunların kazandırılmasına ilişkin uygulamaları*. Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Arpacı, M. (2014). Öğretmen ve velilerin İDKAB dersinde değerler ve değerler eğitimi hakkındaki görüşleri. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 14(2), 107-121.
- Aslan, R. (2007). Öğretmen görüşlerine göre ilköğretim birinci basamaktaki öğrencilerin temel bilgi, beceri ve değerleri. Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Bartan, S. (2018). *Okul öncesi öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi hakkındaki görüşleri ile sınıf içi uygulamalarının incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Baydar, P. (2009). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler programında belirlenen değerlerin kazanım düzeyleri ve bu süreçte yaşanan soruların değerlendirilmesi*. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Binbaşıoğlu, C. (2004). *Ailede ve okulda eğitim sorunları*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Caneri, H. (1998). *Ahlak bilinci*. İstanbul: Denge.
- Coşan, M. E. (1995). *Ailenin ahlak kılavuzu*. Seha.
- Çağlar, A. (2005). Okul öncesi dönemde değerler eğitimi. *Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar 2*. İstanbul: Morpa Kültür.
- Doğanay, A. (2006). Değerler eğitimi. Cemil Öztürk (Ed.). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırmacı bir yaklaşım*. (2. Baskı). (s. 255-286). Ankara: Pegem A.
- Heidbrink, H. (1991). *Stufen der moral: Zur gültigkeit der kognitiven entwicklungstheorie Lawrence Kohlbergs*. Quintessenz-Verlag.
- Fidan, N. K. (2009). Öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin görüşleri. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 2(20), 1-18.
- Marr, P. R. (1990). *Development of an intergenerational curriculum for Christian education ministry in the church*. (Doctoral dissertation, Eastern Baptist Theological Seminary). Ann Arbor, MI: ProQuest Company.
- Poyraz, H. (1999). Ahlaki özgürleşmenin önündeki bir engel olarak fanatizm. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 40 (1), 177-188.
- Regenbogen, A. (1984). Überlegungen zur Rationalität von moralischen Urteilen. *A. Regenbogen*.
- Sağlam, Ö. E., & Genç, S. Z. (2015). İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler programındaki değerlerin kazandırılması sürecinde karşılaşılan güçlüklerin değerlendirilmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 106-118.
- Sönmez, V. (2011). *Öğretim ilke ve yöntemleri*, Ankara:Anı.

- Tokdemir, M. A. (2007). *Tarih öğretmenlerinin değerler ve değer eğitimi hakkındaki görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Türk, İ. (2009). *Değerler eğitiminde saygı*, Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Yazar, T. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi programının mevcut durumunun belirlenmesi ve öğretmenlere yönelik bir program modülü geliştirme*. Doktora Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Yel, S. ve Aladağ, S. (2009). Sosyal bilgilerde değerlerin öğretimi, (Ed. M. Safran), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (ss. 119-150). Ankara: Pegem Akademi.